X. Olszewskiego Jakuba: Tytuł po tytułach nałeziony po zgubionych.

TYTVŁ PO TYTVŁACH

Náleziony po zgubionych

Jáśnie Wielmożney Pániey

á Pániey /

Jey. M. P. Gryzelle

Wodyńskiey Sápiezyney / Marszałkowey Wielkiey W. X. L. Słonimskiey / Bludnieńskiey / etc. etc. Stárośćiney.

Pokázány.

Przez X. IAKVBA OLSZEWSKIEGO Soc. IESV, Theologiey S. Doktorá, y Podkánclerzego Akádemiey Wileńskiey, á Fárskiego v S. Iana Kaznodźieię.

W WILNIE

W Kośćiele Kathedrálnym S. Stanisłáwá Dniá 26 Kwietniá / Roku Pańskiego 1633.

Typis Academicis Societatis IESV. Anno M. DC. XXXIII.

Eccles. 26.

Gratia ſuper gratiam mulier ſancta, & pudorata.

Wdźieczność nad wdźięcznośćiámi białagłowá święta, y ſromieźliwa.

Prouerb. 28.

Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum; & hauriet iucunditatem a Domino.

Kto nálazł żonę dobrą, nálazł rzecz dobrą; y wyczerpnie poćiechę od Paná.

Eccles. 26.

Fundamenta æterna ſupra petram ſolidam; & mandata DEI in corde mulieris ſanctæ.

Fundámenty mocne ná skále mocney; á przykázánie Boże w ſercu świętey białeyglowy.

JASNIE WIELMOZNEMU PANU
A Pánu Jego Mśći

P. IANOWI STANISLAWOWI SAPIEZE MARSZAŁKOWI WIELKIEMU LITEWskiemu, Słonimskiemu, Bludnińskiemu, Márkowskiemu &c. &c. Stárośćie.

Jaśnie Wielmożny / á mnie wielce Mośćiwy Pánie Márszałku Litewski.

PRzynoszę przed oczy Wielmożnośći twoiey Tytuł oney drogiey / oney serdeczney / z ktora ćie roz-

przegłá śmierć/ małżonki. Przynoße Tytuł, á rzecz gdźie? Co práwdá nie stoi zá twoie/ ná Tytuł patrzyć/ á rzecz trácić! Nieskorz ále coż temu rzecz? lepieyći przećie mieć co/ niżli nic, á ia też niosę Tytuł/ ktory W. Mośći ieśli nie oczom/ tedy pámięći rzecz vtrácona stáwi; gdyż nie záwist ná słowách: lecz ná rzeczách: nie ná ludzkich rozumách ábo ięzykách: lecz ná cnotách; ná przyięmnych Bogu y ludźiom postępkách. Bo luboiey nie zeszło ná świátowych tytułách od wysokiego vrodzenia/ y záwołánego małżeństwá: wszákże nie lża śię iuż po nich dopytáć vmárłego. Wyszedszy raz Iozyasz Krol Izráel-

zręcęski ná cmentarz/á vyrzawszy grob nád inne okázálszy/ pyta śię 4. Reg: 23. *Cuius est titulus ille quem video?* Czyi iest tytuł on ktory widzę? odpowiedź wźiął. *Titulus est hominis DEI, qui venit de Juda.* Tytuł to człowieká Bożego/ ktory przyszedł z ziemi Judskiey. Coż wiedźieć ieśli on vmárły nie był kiedy ná dworze Królá iákiego dignitarzem? Konsiliarzem/ álbo ludu Wielkorządcą? Mogł być/ácz/li tuż więcey nic nie słycháć/ ieno że był *HOMO DEI*, człek pobożny/ y P. Bogá śie bоiący. Zá czym dośćby y mnie ten ieden iey tytuł pokázáć/ że Jey M. P. Márszałkowa byłá świątobliwa y nabożna: iednák iż y pod świeckiemi tytułámi nie po świecku śię rządźiłá/ ábym iey w záleceniu ná czym nie

 zeszło

zeszło; nie tylko tytuł iey trwáły grobowy stáwie: ále y tytuły znikome świátowe cnotámi obiaśnione wywodzę/ á W. M. memu Mośćiwemu Pánu z pokłonem offiáruię; W. M. prosząc/ ábyś iák pierwszą w kośćiele: ták tę drugą w Kśiążce prácą moię przyiąć/ á mnie z Zakonem wespoł w miłośćiwey łásce cho wáć raczył. Z Wilná 12 Augu 1633.

W. M. moiego M. P.

Naniższy sługá/ y Bogomodlcá

K. IAKVB OLSZEWSKI SOC. IESV

KAZANIE

Mortua est Rachel, & sepulta in via, quæ ducit Ephratham, quæ est Bethleem. Erexit ergo Iacob titulum super sepulchrum eius. Hic est titulus monumenti Rachel usq; in præsentem diem. Gen: 35.

Vmárłá Ráchel/ y pogrzebioná iest ná drodze/ ktora wiedzie do Ephráty/ tá iest Bethleem. I postáwił Iákub tytuł ná grobie iey. Ten ći iest tytuł grobu Ráchel áż do dniá dźisieyszego.

NAwracam pod czás pámięć swą ku stárożytnośći Pogáńskiey Ná: Chrześ: záiste nie pomálu sie zdumiewam/ kiedy ná śmiáłość y odwagę Iásoná Greckiego męża nápadam. Iáson runo złote w Kolchách porwał/ wszákże wprzod o iákie trudnośći zwyćiężał! przeniknął Lemniyskie wyspy/ Cyáńskie skáły/ Tiburyńskie gory/ wielka to; przebył scylle/ syrty/ y náwálnośći morskie/ większa to;

przebił sie przez woyská vzbroione / przez smoki czuiące y strzegące / iesżeze to większa ; większa / ále z śmierci teraźnieyszym kunsztem y śmiáłością nie zrownana. Skłońcie oczy ná ten śmierci áppárácik / ktory dziś przed sobą máćie Chr: Czuhálá śmierć ná ten drogi / ná ten nie oszacowány / á ktemu kochány krwie IchMośćiow Pánow Wodyńskich w Jáśnie Wielmożnym domu IchMośćiow Pánow Sápiehow deposit / ná Jaśnie Wielmożną JeyMść Pánią Gryzellę Wodyńską Sápieżyną / wielką W: X: Lit: Marszałkową / Słonimską / Bludnińską Stárościnę. Stánełá ná przeko bułáwá Hetmańska / nic to ; stánely obie łáski Marszałkowskie Litewskie / nic to ; Leciáły po polu iuż Sápieżynskie strzały / iuż Wodynskie : nic to ; zábieżało pará herbowych niedźwiedzi / nic to ; przez wszytkie te trudnośći śmierć rum sobie wolny vczyniłá / y iuż nie tylko runo złote / ále co większa y sáme złote owce porwáłá : porwáłá mowie Ráchelę / ktora sie w kálepinie Zydowskim owcą zowie. Mortua eſt Rachel. Porwana iest owo od śmierći złota owieczká ; złota / bo oná iey w ktorey sie nie máley w máłym wieku obieráłá mądrość / cenę złoto przewyższáłá. Omne au-
Sap. 7. rum in comparatione eius arena eſt exigua, & argentum
tan-

tanquam lutum æstimabitur in comparatione illius. *W ßytko złoto iey przyrownane iest z trocha piasku, á iáko błoto bedźie poczytáne srebro przeciwko niey.* Zá czym muśićie Jaśnie Wielmożni/ Wielmożni/ Vrodzeni/ Miłośćiwi Pánowie y Pánie/ ktore tu álbo powinność pokrewna/ álbo chęć przyiacielska/ álbo miłość Chrześciańska zgromádziłá/ muśićie wielka dźiś vznáwáć w Kolcháćh Litewskich vtráte/á tym większa/im nie nágrodzona/ im ledwie łzámi rownemi opłákána. Bo Jaśnie Wielmożny Hetmánie wielki/Woiewodo Wileński/ ázaś sobie táka poćieche po tey iuż drugiey synowey obiecował? Jáśnie Wielmożna Marßałkowa Litewska nádworna nie ták ćiottko iáko Mátko/ myśliłażeś kiedy o tym áby ono twoie przeważne/ ono prácowite ćwiczenie/ ostrożne tego kleynotu piástowánie/ chowánie/ták sie pretko o iedne śmierci skále rozbić miáło? Jáśnie Wielmożny Márßałku Wielki Litewski/ ktoregoby w głowách iák naywiększego interessatá do tey spráwy położyć; gdyż tobie nie tylko naywiększy żal/ ále y naywietßa ßkodá/ na cożes y te Rachele brał? ná coś iey ná niezámierzone látá przyiaźń przyśiegał? ieśliś sie ták predko z nia rozstáć miał? Mortua est Rachel *vmárłá Ráchel,* oná Ráchel

chel/ ktora cie vłożeniem twarzy/ y známienitych obyczáiow/ iák kiedys druga Ráchel decora facie, & venusto aspectu Jákubá vcieszáłá. Oná Rachel/ dla ktorey poięciá/ iáko kiedys Jákub dla swoiey/ dobras czásu y prac odwage vczynił. Et videbantur dies pauci præ amoris magnitudine. *A zdáły śię kilka dni dla wielkiey miłośći.* W tymes Jákubowi rowny: w tym nie rowny; że przećie Jákub z Ráchela lat trzy nád dwadześćiá przepędził/ ty cos nád rok: przećieć Jákubowi Ráchel pare synow Jozephá y Beniáminá zostáwiłá: twoiá Ráchel y iednegoć owocu/ ktoryć iuż niosłá/ w żywoćie nie doniosłá; lecz infeliciter fæcunda, fæcundas tibi reliquit lachrymas. O strádny/ obolesny po dwu szkodách/ Małżonku. Cożiuż wżdy poczniesz? niewiem co w Kolchách po runá złotego porwániu poczynano; niech śie obywátele támeczni z soba wiedza/ átoli ty widze/ iákos rowny Jakubowi w vtráćie/ ták chcesz być rowny w żáłobnym nád swa Ráchela ápparaćie. Erexit Iacob titulum super sepulchrum Rachel. *Postáwił Jákub tytuł ná grobie Ráchele.* J tys swoiey kocháney Racheli tytuł/ álbo máchine zacna vbudował/ iáka sercu miłość/ iáka iey godność/ iáka dostátkow nie oszczędzánych hoyność przepisáłá. Piekniec/ zácniec/ ále coż? iedná

Gen. 29.

Gen: 35.

dná nágáná / że to godźiná obáli/ co dni kilká zbudowáło. Iákub vczynił Ráchćeli pámiątkę. Titulum monumenti vsq; in præsentem diem. *Tytuł grobowy aż do dniá ninieyβego*; przetoż y ia/ ktorego ná tę posługę nie żadna moiá godność / ále βczegulna tylko twoiá Wielmożność wezwáłá/ wystáwię od ciebie twey Ráchćeli pámiątkę foremnieyβą/ owey we wβytkim podobną/ ktorą swey kiedyś Ráchćeli Iákub wystáwił; podobną/ mowię/ nie podług zwierzchnego pozoru: ále podług służącego obyczáiom wizerunku.

Wywiodę tedy w pierwβey częśći kazánia moiego Tytuł iey od wysokiego vrodzenia/ y znácienitego młodośći wychowánia. W drugiey wywiodę iey Tytuł od przednie zacnego małżeństwá. W trzećiey wystáwię tytuł od śmierći βczęśliwey; á vkażę ná oko/ iáko iey pierwβe dwá tytuły iuż odbiegły/ á trzeći się tylko przy niey aż do dnia dźisieyβego pozostał. Náuczyćie się/ zwłaβczá wy Miłościwi Pánowie y Pánie/ o iákie się osobliwie tytuły ná świećie stáráć maćie. Dopomożże mi dobrotliwy Pánie IEZV. do przedsięwźiętey rzeczy swym rátunkiem/ dopomożćie łáski wáβe pilnym/ á nie teskliwym słuchániem.

 TY-

TYTVŁ TROIAKI
Zácney Biáłeygłowy.

† A Coż to był zá tytuł: co zá pámiątká: ktorą świątobliwy Pátryárchá namilszą swą Małżonkę Ráchelę po śmierći vraczył? Nam: Chrześ: Kiedy sie o tym tłumáczow textu S. rádze/ znáyduie ná to iednostáyna wszytkich zgodę/ że Jákub pogrzebszy ią ná gośćińcu Bethleemskim krolewskim (gdyż ná nim dwu Judskich Krolow Dawidá y Herodá Archelausá czásy potemnemi pogrześć miano) kámieniem iednym zacnym wysokim/ szerokim/ grob zápieczętował tey Izráelskiey Heroiny.

Reuchlin li: 3. de symbolis Iudeorum Apocriphu.

Ná szerzynie lepák kámieniá onego/ mimo inne pisárze coś osobliwego Rabbi Kátáná (o czym świadczy Reuchlinus) do potomności nászey podał/ iż Jákub wyrysował *BETH MALON*, to iest/ *Dom Gośćinny* ná zwyczayne trzy stánce pewnym cyrklowániem rozdzielony. Pierwsza stáncá *CHATSER*; ATRIVM, *śień*. Druga *LISCHCHAH* TRICLINIVM, *izbá stołowa*,

Tytuły Ráchely.

łowa, Trzećia BETH SCHENAH SOMNI RECLINATORIVM, *Mieysce noclegowe.* Ná pierwszey częśći kámieniá wyrysował konterfet Ráchelí vrodzenia/ y młodośći: dał nápis *SCHEM HACHATSER,* TITVLVS ATRII *Tytuł Sienny.* Ná drugiey konterfet dźieiow onych y widzenia/ ktoremi był Pan Bog sámego Jákubá vraczył/ á ná przećiw owieczkę (Racheli to imię) wystáwił/ ktora sie temu wszytkiemu przypátrowáłá/ dał nápis/ *SCHEM HALISCHCHAH* TITVLVS TRICLINII *Tytuł stołowy.* Ná trzećiey konterfetował nabożną śmierć Rachele/ przy obecnośći synow swych dwunastu/ dał nápis *SCHEM HAKEWER* TITVLVS MONVMENTI. *Tytuł grobowy.* Pierwszy tytuł (słowá są Reuchliná) Ráchelę witał/ drugi częstował/ trzeći zápieczętował.

To málowánie áczkolwiek/ co śie tycze prawdy y pewności zá ἀπόκρυφον od stárożytnośći przyimuiemy: bo czy máło Rabinowie Hebreyscy náwymyślali basni! wszákże co śie tycze táiemnice y náuki/ zá foremne y dowcipne sobie emblemmá poważámy/ ktore y Foristery (iák to ná gośćińcu) wysokich á prawdziwych konsiderátyi nábáwiło/ y pámiątce oney mátrony/ ktora przez te trzy stánce

iedną

iedna reka náturá, druga fortuná prowádziłá/ posłużyło/ y predsiewzieciu kázania nászego nád tą Jaśnie Wielmożną Ráchelą powod dáło.

PIERWSZY TYTVŁ
Od Zacnego vrodzenia y niepospolitego wychowánia/
TITVLVS ATRII,
TYTVŁ SIENNY.

Roznie się względem tytułow rodźimy.

PIerwsza świátá nászego ściáná iest sień. Skoro sie rodzimy/ do sieni świátá wchodzimy. Ktoś te sień/ iáko Plebeiusz/ náyduie czczą/ golą/ nie vbráną; ktoś iáko Szláchcic obrázámi y herbámi przodkow swoich ozdobioną. Natus Iphicrates vix Patris vidit storream; natus Arhimodius magnam auorum aspexit historiam, *Vrodzynszy sie Jfikrates ledwie oycowską vyrzał rogożą: vrodzinszy sie Arhimodiusz wielką dźiadow po ściánách obaczył historią.* Chrześćiánie/ lubo sień czczą/ lubo przodkow konterfetámi ozdobioną: przecie sień/ y tytuł nie większy sie z tąd záwiąże/ że cie zowią

Tranquillus.

Tytuł sienny.

Woie-

Woiewodzicem/Kasztellániczem/Woiewodzanka/ Kásztellanka/iedno TITVLVS ATRII, ktory kogo minął/ ácz mowiąc co do sámey rzeczy/poniekąd szkodá; wszákże nie wielka/ bo chwalebnie cnotą powetowána bydź może. Może kto sobie sieci vbráć nie herbámi fortuny ále cnoty; znaydzie się iáki Máryusz ktory rzecze do Senatu. Non possum P C. Nobilitatis meæ imagines antiquas proponere: at possum Aquilas, vexilla, phaleras, cicatrices ostendere; hæ meæ sunt imagines non hæreditate relictæ, sed magno sudore comparatæ. *Nie mogę Szlachectwá moiego herbow dawnych ná oko wystáwiáć: ále mogę orły, proporce, rynsztunki, blizny vkázáć, toć moie są herby nie dziedzictwem zostáwione, ále nie máłym potem nábyte:* wszákże mowiąc co do płużącey v świátá fántázyey/ nie mieć komu Titulum atrij, zá niepocześną rzecz vchodzi. Zábiega Plebeiuszowi od vrzędow/ od wysokich stołkow/ od stáwiánia pocztow; ták iáko kiedyś Getheyczykowi Ethái zábieżano. Dixit Rex ad Ethai cur venis nobiscum; reuertere quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo: heri venisti & hodie compellêris nobiscum egredi? ego vadam quo iturus sum: reuertere & reduc tecum fratres tuos *Rzekł Krol do Ethái Getheyczyká; czemu idziesz z námi? wroć się boś obcy, wczoráś przyszedł, á dziś ći się chce zemną wespoł wyniść, ia mam wyniść, á ty się wroć, y bracia swoie ná-*

Bez tytułu się vrodzić nie wielká szkodá, y co powetowaná

Sallustius

2. Reg 15.

zad powrot: oburzy śie Szláchtá lubo ná wá- lecznego/ kiedy przećie z prosápiey podley pástu- ßke Dawidá / rzecze iáki nie vważny Nábál. Quis est Dauid? & quis est filius Isai? hodie increuerunt ser- 1. Reg: 25. uis qui fugerunt dominos suos. *A co iest Dawid, y co iest syn Jzáego, dziś powstáli sludzy, ktorzy od- biegli Pánow swoich.* Jákub tedy Pátryárchá tey ludzkiey nie co ápprehensyey pobłażáiac/ná pierw- ßey częśći grobowego kámieniá geneálogię mał- żonki swoiey Ráchelí iuż po Oycu iuż po Mátce wyrysowal/ snáć sobie dyßkuruiac; Poydźie tym gośćińcem y táki y owáki/ z tego ábo owego krá- Genealogia Rachele. iu/ ktoby liniey málżonki ney żadal/ owo ia má. Ráchele vrodzil Lábán/ Lábáná Báthuel/ Bá- thuelá Ochosád/ Ochosádá Aledat/ y wyżey: A má- tkę zás Ráchele Zelephá/ Zelephę vrodzilá Heldá Swiekrá Rebeki/ Helde Aludite/ y wyżey.

A to y Jákub świátá zákroil; álec ia go w wyliczeniu przedkow twoich Jaśnie Wielmożna Ráchelo nie zákroię/ zá Jákubem nie poydę; bo Jákubowi inßa/ mnie inßa; Jákub ćiemna obia- śnial fámilia/ herby/ y dotad niewiádome/ y w kra- iu/ ktory o Lábánie Oycu Ráchele ledwie slyßal/ álec twoiá przednie zacná prosápiá/ tylko temu táy- na/ komu Koroná Polska nie znáioma / herby

cz yry

czterý zacnośći twoiey/ w przodkách/ Ich Mśćiách PP. Wodyńskich/ Sobieskich/ Kosińskich/ Snopkowskich/ Dziádách/ Prádziádách/ Náddziádách/ ledwieby sie w sieni zmieśćiły/ z wlaszczá w tákiey szerokośći spowinowácenia z przednie zacnemi w koronie domámi. Gdyż ma w tey krwi część swą poważną stárożytność Tęczyńskich/ wysoka sławą Zamoyskich/ zacność Rozrażewskich/ dzielność Wieśiołowskich/ wyniosłość Karnkowskich/ męstwo Dániłowiczow/ ludzkość Rádźieiewskich/ y innych wielu ktorych wyliczyć nie podobna stárożytnych domow y fámiliy. Miáłáś TITVLVM ATRII; v rodźiłáś śię zacną Szláchćianka/ to wielka; Woiewodzanka/ to większa; sowita Woiewodzanka/ bo y z oycá Woiewody Podlaskiego/ y z Mátki Sobieskiey corki Woiewody Lubelskiego/ to iż y rzadsza/ iescze większa; A kiedy tych dwu Woiewodow Podláskiego y Lubelskieg wspominam/ wielka część śieni vbieram/ bo to były dwie rzadkie domu y wieku swego niegdy ozdoby; iácy Oyczyznę y dobro iey miłuiący *Ciues!* iácy wierni y mili dwu krolow Polskich poważni słudzy/ w łáwicy Páńskiey Senatorowie / odważni w polu przećiw nieprzyiaćielowi bohátyrowie! iácy w potocznym żyćiu du- Zacność vrodzenia Iey Mośći P: Mrászałkowey.

 fáley

fáley ſczyrośći przyiaćielá! lepiey to owi wiedźieli/ ktorzy z nimi ábo w Senaćie o bok ſtolki záśiedáli/ ábo w innych Rzeczypoſpolitey ſłużbách vczeſtnictwo mieli.

Gen: 15.

Niewiem iáko w tytule Atrij Ráchel Pátriárchyni korzyſtáłá; wiem że iákies idola Oycá ſwego przeiełá/ ktore nie w ſkrzynce z mydłem z piżmem/ z zwierciádłkiem przechowywáłá: ále ná źiemi złożyłá/ y one nie kobiercem ále ſkorą/ á ſkorą nie ryśią/ nie ſobolą/ lecz grubą/ nieſtworną wielbłądową pokryłá/ y przyśiadszy vtáiłá; owszem Iákubowi pod Terebintem z náuszničámi pierśćionkámi/ manelámi ná pogrzeb wieczny oddáłá: á tegom zgołá pewien/ że nászá druga Iaśnie Wielmożna Ráchel/ tych Idola Patris, ſtárożytnośći ſwey herbow/ nie poważáłá/ Bo ztym śię nie raz y przed czeládźią/ y przed ſpowiednikiem oświádczáłá/ że o świát namniey nie dbálá vbiorow/ kleynotow/ lubo kiedy nie ták kwoli świátu iáko krolá ſtanowi vżyłá/ tedy ie áffektem pod terebintem krzyżá Iezuſowego grzebłá/ á częśćią ołtarzowe zdobiłá nabożenſtwo: wiedźiáłá że to idolá w ſobie powszedniemi obrazámi ſą/ á świątośći tylko fántázyey ludzkiey máią często opaczną y zdrożną w potomkách. Rzymiánie ſtátuy przodkow ſwoich w śieniách

Nie poważała ſwoich herbow.

niách miewáli/w powſzedne dni ie ták iák my ołtá-
rze poście záſtániáli/w ſą ięto od krywáli/ á miniią
twarzy ich fárbowáli. O nie lada przodkow obrázy/
ktore kto chce w potomkách poznáć trzebá mu świe-
tá czekáć/ó ladá iáka ſpráwo/krew žywa od przod-
kow bráć á m niią zfálſzowanych obyczáiow ijn od-
dáwáć. Wiedziałá że te TITVLI ATRII tylko witáią:
ále w sieni zoſtaią/ do grobu nie prowádzą.

Rosinus.

Piſze Apianus Alex: że niektore ſtátuy
v Jonow miſternym znáć nekromántyckim ſpo-
ſobem ludzie przychodzące witáły/á ſłow Greckich
pare wymáwiáły/χαῖρε, ἀπόκριναι Salue, reſponde O ták
ći/lubo te herby nieme twarzy ſą/ kiedy ſię iednák
rodzimy/ *ſalue* nam opiewáią; echo ſię po wſzyt-
kiey rozchodzi fámiliey/ ále ty ſynu/ ty wnuku/ ty
práwnuku RESPONDE, non ore ſed more, wita ćię
fámiliá herbowa ſtrzała; reſponde, á ty ſię czemu
z Sárdánápalem wrzećionem zábawiaſz? witá ćię
Lwem z muru; reſponde, czemu ćię nie mur/nie lew/
ále pole/ chárći/ y záiące zábáwiáią. O dálekośćie
wy ſzczęśliwſze Ráchéli náſzey herby/ ktore re-
ſpontamaćie wdziśieyſzych potomkách/oyczyſte w
Ich Mośćiách Pánách Wodynſkich/w Jeo Mśći
Pánu Podkomorzem Drogickim / y w Jego
Mśći Pánu Czaſznikú Podláſkim iey rodzonych/

Apian: Alex: lib: 8.

Trzeba że-
by zacne-
mu vro-
dzeniu od-
powiedała
cnota.

Má-

Máćierzyńskie w rodzonym wuiu nieśmierte lney sławy człowieku/ Wielmożnym Pánie Jákubie Sobieskim Kráyczym/ ktorego osoby/ áby śie ná ten pláć co godnego przynieść mogło/ sámeyby obfitey iego wymowy potrzebá; co rmie w boiu wiele to expedicyey pokazáło/ co w pokoiu/ co w deliberaciách/ seym niemal kázdy pokázuie/ ktory często á gesto w kole Poselskim dyryguie; seym Elekcyey krolá Páná/ ieǧ rostropność/ dźielność/ powáżność ták ná oko kázdemu wystáwił/ że mowić możemy/ iż tákiego męzá táki pláć/ tákiego plácu táki mąż potrzebował.

Tá lepak zacna Páni/ ktorey śmiertelność tá truná záwárłá iáko oboie krew/ ták Sobieska/ iáko Wodyńska odźiedźiczyłá: ták oboie cnote ośiegnełá. Tákći też ma bydź; tytuły wespoł z rzeczą chodźić máią. Boć owo dźiw/ kiedy śie synowie tylko Oycowskiemi zdobia cnotámi/ iák raczetá cudzemi perłowemi maćicámi. Video conchas, quæro gemmas, quare inuenio pinnoteras? pinnoteræ cancri sunt exigui, qui quo minores sunt, inanium concharum testis se condunt, & cum accreuerunt, in capaciores se transferunt: ita quidam maiorum se titulis ornant, cùm virtutibus diffidant. Przetoż nie bez táiemnice Jákub przy geneálogiey Ráchelé młodość iey wymálował. Wieráć tám Jákubie nie wszytko trzebá było

Spartianus.

má-

málowáć: wielka część młodości Rachel ná báłwochwálstwie v Oycá ztráwiłá/ aż nábożeństwá śię od ćiebie nápotym gęśćiá w domu Oycowskim przyuczywszy/ cnotliwie/ pobożnie/ przykłádnie wiek młody swoy pędziłá. Twoy to dánk Jáśnie wielmożna Páni/ twoie bym ia młodość ná kámieniu grobowym chćiał rysowáć/ bo śie w niey nic zdrożnego/ nic niestwornego nie ználázło: ále táki státek/ táka we wszytkim ostrożność/ táka w postępkách powáżność/ że śie stosowáć może ono Ambrożego Swię: o S. Jágnieszce encomium. Vidi corpore iuuenculam, sed senectute mentis immensam. *Widziałem podług ciáłá młodżiuchna; lecz podług duſze ſtarość niezmierna;* w tobie prawdę wźiełá cná August: S. przestrogę. Sit sermo virginis prudens, modestus & rarus, non tam eloquentiá pretiosus. quam pudore speciosus, mirentur omnes ea tacente verecundiam, ea loquente prudentiam. *Niech będźie mowá Pániéńská roſtropna, mierna y rzadka, ták od wymowy koſztowna, iáko od wſtydu pozorna, niech śie, kożdy dżiwuie w milczeniu Panny wſtydliwości, w mowie opátrznośći.* A nie dżiw: boś dobrą y przykłádną miſtrzynią młodośći swoiey miáłá Jéś: Wielmożna nadworna Márszałkowa L: ktorá ćie w rok od vrodzenia ná ćwiczenie wźiełá y tęż w tobie doszłá/ że stárych cnot/ w twey młodośći/ wysokich/ w

Młodość ley m. P. Marszałkowey.

Ambros de S. Agnete.

Iáko wychowana.

twey

twey máłości spẑet iák w summáryußu oglądáłá.

Nápominał Pausániás; Tracta virginem, vt Fulvia Porphyritem. *Postepuy z Pánna iák Fuluia z Porphyritem.* Porphyrites iest to drogi kámień/ ktory ná sobie co chceß dá rysowáć / Fuluia tedy nárysowáłá iedne Panne/ ktora ná żołwiu stáłá/ pare wężow miásto przystáwcow miáłá; w prawey rece iábłko gwiázdámi háftowáne trzymáłá/ lewa wronke odpedzáłá / zgłowy pálmá wyrástáłá. Piekny tu młodośći iey Pánienskiey hieroglyphik/ áza ná żołwiu nie stáłá: kiedy ná mieyscu státeczná/ w poruszeniu poważna/ nie iáko drugie płoche/ byłá Virgo non debet esse vulgaris, non in foro, non in plateis, non esse voce querula, gressu lubrica, auditu facilis, aspectu vilis. *Pánna nie ma bydź spospolitowaná, nie na rynku, nie ná vlicach, nie ma bydź w głośie płáczliwa, w chodźie sliská, w słuchániu látwá, ná pozor nikczemná.* Azá sie wężámi ztąd y zowąd nie osadziła? kiedy rostropnośći y ostrożnośći w obcowániu zwłaßczá z meßczyzną záżywáłá. Trepidare virginum est, ad omnes viri ingressus pauere, omnes viri affatus vereri. *Pánieńská to lekáć sie ná kożdym mieyscu meßczyzny, stráchać sie kożdey z meßczyzna rozmowy.* Azá iábłká gwiázdźistego ábo ráczey niebá nie trzymáłá? kiedy sie nábożeństwem iuż w modlitwie/ iuż w rozmyslániu iuż

Polybius.

Iako pánne wychowywáć.

Cnoty Pánienskie.

Ambros: de Virgin:

Poważność

ostrożność

Ambros sup: Luc:

Pobożność

do

do Naświetszey Pánny y świetych Pátronow w vćieczce zabáwiáłá/ tych gwiazd áspektámi żywot swoy miárkowáłá. Mulier innupta, & virgo, cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta mente & corpore. *Białagłowa bezmężna y Pánná, myśli co Páńskiego iest, áby byłá świeta ná duszy y ná ćiele.* Aza lewa wronki nieodpedzáłá/ kiedy sie wielomowstwem/ y oszczyrstwem brzydźiłá. Claude virginitatem modestiâ loquendi, & abstinentiâ litigandi: *Záwrzy Pánieństwo w mowie skromnośćia, od swarow wstrzemieźliwośćia.* Aza náwet pálmá zgłowy iey nie wyrastáłá: kiedy miedzy rownemi y nie rownemi dánk bystrego rozumu y dowćipu / w poymowaniu iuż náuk/ iuż cudzoziemskich iezykow/ á niemnieyszy w sprzećie Pánieńskich cnot odnosiłá. Zeyrzywáły sie ná nie Pánny y Pánie/ zeyrzywáła y Krolowa Jey Mść świetey pámieci Páni nászá/ á známienitość iey we wszytkim widząc/ pálme iey wszelkiey grzecznośći oddawáłá/ one ktora kiedyś Sálomon madrey oddawał biáłeygłowie. Sicut sol oriens in mundo in altissimis Dei, sic mulier prudens in ornamentum domus suæ. *Jáko słońce wschodzace ná świećie ná wysokośćiách Páńskich, tak białagłowá ná ozdobe domu swego.*

1. Cor: 7.

W mowie skromność

Ambrosius de virginit:

Rostropność.

Ecc: 26.

Dziekuieć iuż zá wychowánie Jáśnie Wiel-

można

možna Márßáłkowa á dziekuieć/ nie iáko Siestrzanká Ciotce/ ále iáko Corka Mátce: á ty žeć owocu z tey plonki śmierć záyrzáłá/ płáczem swe práce polewaß/ niedziwuie śie. Jonaßá drzewo Blußczowe nic nie koßtowáło/ nic też od niego owocu nie miał/ iedno ćień y to krotki/ á przecie kiedy ie robak rostoczył/ Jonaß płákał/ y śmierci sobie winßował/ tyś tego drzewká tylkoś nießczepiłá/ áleś kilkánaście lát polewałá/ oczyßczáła/ pielegowáłá/ y kiedy ie śmierć rostácza nie maß zażywáć smutku? á to y cienia z niey nieśtetyß mieć nie bedzieß.

WTORY TYTVŁ
O Zacnego Małżeństwá
TITVLVS TRICLINII
TYTVŁ STOŁOWY

DRuga stancá świátá náßego iest. TRICLINIVM ábo *Izbá stołowa*, ktora ná drugiey cześci grobowego kámienia Jákub wyrzezał. Do tego triclinium ná on czás Pánno/ ná on czás Ráchelo wchodziß/ kiedy

kiedy w stan Małżeński ktory godámi názywamy/ wstepuiesz/ ále strzeż Ráchelo ábyś sie sámá do Triclinium nie ćisnelá; Nie piekna owo/ kiedy sie biáłegłowy przez dzieki zá meże nápieráią. Apprehendent septé mulieres viiū vnū in illa die dicentes, panē nostrum comedemus, vestimentis nostris operiemur; tantummodo inuocetur nomen tuum super nos. *Vchwyca śiedm niewiást meża iednego w on dzień, mowiac; chleb swoy ieść bedźiemy, y odźieniem swym przyodźiewać śie bedźiemy, tylko niech bedźie mianowane imie twoie nád námi.* Trzebá stáć ćierpliwie w śieni iáko Ester v Assuerá Stetit in atrio domus Regiæ, cumq; vidisset Rex eam stantem placuit oculis eius, & extendit ad eam virgam auream, quam tenebat manu, tunc accedens osculata est summitatem virgæ. *Staneła w śieni domu Krolewskiego, y gdy vyrzał Krolowe stoiaca, spodobáłá śie oczom iego y wyćiagnał ku niey láske złota ktora trzymał w rece, á oná przystapiwszy pocałowáła wierzchołek láski iego.* Ná ow czás Assuer Estere do láski przypuszczał/ kiedy z nia rowney conditiey/ rowney fortuny/ rowney potegi záżywał; wiec przypuszczá Assuer Estere do láski złotey/ bo czy owo grzeczy! kiedy małżonek dla siebie chowa láske złota/ á dla małżonki chowa sosnowa álbo debowa; przypuszcza do bráłá áby śie go tknelá/ nie od rekoieśći/ nie od dołu/

Is. 14.

Pánny nie maią się za maż nápieráć.

Esther: 4.

Poki máią czekáć y czego.

ku/ ále od wierzchu. Bo czy y owo grzeczy! kiedy/ małżonek sam we wszytkim gore ma/ sam sie zá stołem rozpościera/ á małżonka iák niechcieni y tu y owdzie rzuca/ sam ná wynie/ ná p[...]nkách/ ná wszé kich dostátkách/ á żoná ledwie zá piwie/ y ná zebránych z stołu ostátkách. Trzebá Pánno áby o tobie byłá namowá oblubienicá z rodzicámi.

Cant. 8. Quid faciemus sorori nostræ sponsæ in die quando alloquenda est? si murus est, ædificemus super eum propugnacula, si ostium compingamus illud tabulis cedrinis. *Coż vczynimy śiestrze nászey, w dźień w ktory będą mowić do niey? ieśliż iest murem zbuduymyż ná nim báśty srebrne, a ieśli iest drzwiámi, spoymyż ie deskámi cedrowemi.* Pátrzćie iáko około dostánia muru/ bászt/ bram/ álbo fortec/ ták około oblubienice trzebá chodźić fortelámi woiennemi. Mury y bászty/ nie sáme sie poddawáią/ trzebá ich woyną dostáwáć; ták v oblubienice nie sámá sie mężowi n[...]darzay/ ále strzelby/ kul złotych/ to iest podárkow/ táránow/ to iest/ prosb małżonkowych czekay. Piszać Theophylactus ná one słowá.

Iudic. 5. Serm. de Epipha. Domin: Noua bella elegit Dñs, m[...]: Antiqua bella sunt furoris, noua bella sunt amoris, vbi amor depugnat, vnum cor de altero corde triumphat. *Stáre woyny są zápalczywośći: nowe woyny są miłośći, kedy miłość woiuie, iedno serce nád drugim tryumfuie.* Ná woynách

zobo-

zobopolney miłośći żony wásze mężowie imáćie/ y dla tego one iak zhołdowane iuż ponikad w niewola idą/ biorą ná ręce wiezy/ mánele/ pierśćionki/ biorą ná szyie łáncuchy lubo złote/ przećie worny przeszłey wizerunki: też ćie dopiero Ráchelo iest zwyciężona do Triclinium małżonkowego poprowádzic.

Niedawno z przeyrzenia Bożego / z zrządzenia dobrodźieiow onych/ ktorzy nád iey młodośćią dozor mieli/ po długich Jásnie Wielmożnego oblubieńcá iuż nie Mársowych/ ále Hymeneuszowych hárcách/ Jey Mość Páni Gryzelle Wodyńska w Triclinium Sápieżyńskie do Jáśnie Wielmożnego Janá Stánisłáwá Sápiehi Márszáłká Wielkiego / W. X. L. wprowádzono/ ktoraiż mu to wszytko/ cokolwiek ábo w vrodzeniu zacnego/ ábo wobyczáiách przyiemnego/ ábo we wszelkich cnotách chwały godnego/ nie tylko ználeść/ ále y życzyć kto sobie może z sobą przyniosłá/ one żáłość ktora po pierwszey Małżonce Jey Mośći Pániey Annie Chodkiewiczownie nieśmiertelney pámięći y sławy Janá Károli Chodkiewiczá Hetmáná Wielkiego nászego corce Woiewodzánce Wileńskiey ponosił/ z sercá wyięłá/ iáko kiedyś Rebeká Izáákowi smętnemu

Zacne Jey M: P: Marszałkowey Małżeństwo.

Genes 24. po Sárze Rodzićielce. Introduxit in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam vxorem, & in tantum dilexit eam, vt dolorẽ qui ex morte matris eius acciderat, tẽperaret. *Wprowadźił ia do námiotu Sary mátki swoiey y wźiął ia zá żone, y ták bárzo ia vmiłował, że żálu, ktory był przypadł z śmierći mátki ie° vlżył.*

Iákub ná kámieniu swe gesta y wisye rysuie. Ná onym kámiennym Triclinium Pátryárchá S. Jákub wyrysował swoie gestá iák woienne ták spokoyne/ biedźił sie raz z Aniołem cáłą noc/ y przemogł go; drugi raz obtoczyły go woyská niebieskie/ á on w pośrzodku ich stoi iák rycerz/ to woienne: Widźi drábine od źiemi do niebá ná ktorey sie Pan wspierał/ ołtarze/ to w Luzie/ to w Bethel buduie/ to spokoyne. Te mowie wszytkie gesta y wisyy swoich symbola po onym triclinium rysował/ rysował przytym y on tytuł wielki/ ktory przez Anioła od Bogá odźierżáł/ Non vocaberis vltra Iacob sed Israel. *Nie bedaćie zwáć wiecey Jákubem, ále Jsraelem.* A nád tym wszytkim konterfetem nápisał. TITVLVS TRICLINII. *Tytuł słowy.* Ráchel sie lepák wszytkiemu pod ksztáltem owieczki przypátrowáłá/ y do sercá sobie bráłá

Gen. 32.

Czemu? A ia pátrze/ á bárzoć sie Jákubie dźiwuie/ y pytam/ czemu ty nie máluiesz gestá małżonki swey/ niebożeczki Ráchele? ále własne? wszák to

iey

śey monumentum? grobowa pámiatka! Nie bez táiemnice to Chr: dał *ad intender* Jákub innym Ráchelom/ co w swey dobrego postrzegł/ Ráchele nie máią tylko vpátrowáć w Jákubách w małżonkách/ iák sie w máietnośći máią/ wiela koni ieżdża/ z wiela pácholkow/ ále też y gesta/ co ich zá stawá ná świećie? co ich zá dźiełá w żywoćie? Czy też to dla tego/ co Paweł S. mowi Mulier quæ nupta est cogitat quomodo placeat viro *Białágłowá zámeżna, myśli otym iákoby śie spodobáłá meżowi.* Oczy ná hámulcu trzyma/ ná meża ie tylko obráca. Pátrzćie meżowie iákie máłżonkam wisye wystáwiáćie? Czy náwet dla tego/ że mąż a żoná iednoż to/ Rzekł Adam Jewie/ Hoc nunc os de ossibus meis, caro de carne. *To teraz kość zkośći moich; y ćiáło z ćiáłá* Rzekł y Máláchiasz Hæc est vxor fœderis tui, & residuum spiritus. *Tá iest żona przymierzá twego, y ostátek Duchá.* Rzekł y Poétá Animæ dimidium meæ. *duße połowicá moiey.* Záczym owe gestá/ owá stawá máłżonká y ná małżonke splywa/ y ow tytul/ ktory małżonkowi służy/ y máłżonce należy. V Rzyman wchedząc żoná pierwszy raz w dom małżonká máwiáłá/ Tu Caius, ego Caia. Toż y v nas Máłżonek Caius Szláchćic / żoná Caia Szláchćiánká/ małżonek Senátor/ żoná Senátorká/ máłżonek

Co należy dobrem żonom vpátrowáć.

1. Cor: 7.

Gen: 2.

Mal: 2.

Alex: ab Alex:

Tytuł stołowy w czym zawisł. nek Krol/ żoná Krolowa/ y toć to ieſt Titulus triclinii, ktory tractat, czeſtuie/ á czeſtuie/ y mieyſcem/ bo śię do rownego z małżonkiem mieyſcá względem tytulu przypowiada; czeſtuie y chlebem/ boć zá wyſokiemi ile nádwornemi vrzędámi iák małżonkowi ták małżonce z ręku Krolewſkich chleb przypada. Awá we wßytkim co małżonek zbiera álbo godność/ álbo intraty/ álbo ſławy/ małżonce mowi. Accede & tange ſceptrum. *Przyſtap a tkni ſię bertá.* A oná záś Małżonkowi z Rutha. Extende pallium tuum ſuper me, quia propinquus es mihi Okryy

Ruth: 2.

mię tytulem/ okryy doſtátkiem/ ty mnie/ nie ia ciebie/ bo nie onáć v nas Málábáryyſka kráiná/ w ktorey żonom vrzędy dáią/ á z nich ná męże ſpływáią/ áni Amázonſka/ w ktorey mężowie domá śiedzą á żony śię potykáią/ v nas każde mowią. Inuocetur nomen tuum ſuper nos. V Numidow ſłońce było Hieroglyphikiem mężá/ Kśiężyc żony/ nie ſłońce od Kśiężycá/ ále Kśiężyc od ſłońcá iáſność bierze.

Patritius.

Richter.

Iſa: 14

Horol: Prin:

Sklániam rzecz do przedśięwźięćia nászego. Jáśnie Wielmożny Márßałku więcey mi pozwaláią Jákubowe przykłády niżli twoie vßy/ nie dopuśći mi tego twoiá modeſtiá/ czego Jákubowi pozwalálá táiemnicá/ ábym ia owe geſta twoie málował/ ktoreś ty w triclinium ſwym/ Sa-

Merita Iego M: P: Márſzáłka ku oyczyźnie.

pie-

pieżynſkim iák boiem ták pokoiem wyſtáwiáł / á one ná pozor świátu dawſzy teś Wielmożna Ráchele k ſobie powabiał; Jáwne ſa boiu wizerunki/ owe czeſte expedicye/ Moſkiewſka / Wołoſka Inflantſka/ Pruſka/ na ktorych doſkátki odważałeś/ po kilku ſet koni co raz ſtáwiáiac/ odważałeś y zdrowie w niebeſpieczenſtwo ie podáiac. Wiádome y wpokoiu twoie poważne ſpráwy/ dzielne zábáwy / ktoremyś ſobie przez ſwoy wiek ziednał miłość v domowych/ ſławe v obcych/ direkcya nie po ieden kroć ná ſadách głownych Deputáckich. Wiádoma y drábiná po ktorcieś ſzczeblách łáſki Páná ná wierzchu bedacego dochodźił/ y temiś zá powodem zasług / wprzod Pokoiowego/ potym Stárośćiego / potym Stolnikowſkiego/ potym Márſzálkowſkiego Nadwornego/ náwet Márſzałkowſkiego Wielkiego tytułu doſtepował; Wiádoma v Ceſárzá *FERDINANDA II.* dźiśieyſzego Páná acceptacya/ zá ktoraś *Clauem auream* gleyt wolnego záwſze przyſtepu otrzymał. Nápiſze ia nád tym wſzytkim/ Tituli triclinii, ktoremiś ty pewnie te Jáśnie Wielmożna Gryzelle do małżeńſtwá powabił/ á tytułemeś Wielkim Márſzálkowſkim one okrył. Tytuł Wielki / bo Márſzálkowa wielka/ wſzákże ták Wielka/ że sie

 oto

oto wßytká iey wielkość w tę máłą trunę zmie- ßczą! Hem (mowi Sewerus Cesarz) quám paruus tumulus nos claudit, quos vix magnus mundus capit! *O iák nas mała truná záwiera, ktorych świát wielki nie ogarnia.* Tytuł wielki ále nie długi/ gdyż nie trwa vsq; in præsentem diem. Bo widziáwßy ią ia nie dawno w wielkiey honoru dostoynośći/ w wielkiey sług y dworzan assystencyey/ pytałem się iáko kiedyś Iehu o iedney Pániey (w cnoćie od tey dáleko rożney) z okna wysokiego pogląduiącey/ Quæ est ista? Kiedy ią zaś teraz widzę w tey trupiey nikczemnośći/ w tey od dworu opuśćiáłośći/ w tey miedzy robactwem ośiádłośći/ westchnąwßy głęboko rzekę to/ co kiedyś rzekł Borgiaß X. Gándyyskie o Izábelli Cesarzowey Rzymskiey/ Krolowey Hißpáńskiey; ktorą widziáwßy kiedyś w wielkim splendorze/ w pozorney nader vrodźie/ gdy ią potym miedzy czmyrem robactwá vyrzał/ płácżliwym głosem záwołał. Hæccine illa Isabella? *Tonaż to Izabellá?* Záwołám y ia. A onaż to Márßáłkowa Litewska Wielka? oná; Oná Stárośćiná Słonimska? Bludnieńska? oná; oná Páni ná ták wielu máietnośćiách! ná ták wielu Krolewskich tenutách? oná. O śmierći iákeś wielką odmiánę vczyniłá! wielką ná twarzy/ wielką ná dostoyno- śći/

Spartianus.

4. Reg: 9.

ści/ wielka ná máiętności. Cùm morietur homo, hæreditabit tantùm vermes, bestias, & serpentes. *Kiedy vmrze człowiek odziedziczy tylko robaki, bestye, y węże.* Iż to tedy był tytuł światowy/ znikomy z śumnem przemiiáiący; trzebá było Ráchelí inszego ozdobnieyszego/ poczesnieyszego/ trwálszeg. Eccl: 10.

Bo pytam się ia powtore. Czemuś Iákubie Ráchele/ przy tych swoich dzieiách/ wisyách w postáci owieczki wyrysowáł? czy dla tego że małżonká dobra pod náywiększemi tytułow pstrocinámi/ nie ma być hárda páwica/ ále pokorna owieczka; Bywa ná czás owieczká Fryxusowa z złota wełną; bywa w oborách nie záwsze kmiecych/ pod czás Krolewskich; przećie oná z tym wszytkim owieczká. Pytaćie mię/ co byłá tá Wielmożna Páni pod tytułem stárośćim? owieczká; co pod Márszałkowskim? owieczka; ábo się ná tym nie zna/ ábo nic sobie nie poważa. Czy też to dla tego Iákub rysował owieczkę? że owieczká iest naylepszym konterfetem dobrey żony; symbolum to iest Duchá S. Po porwániu Betsábey Vryászowey małżonki/ przyszedł Náthán Prorok imieniem Bożym do Dawidá/ y rzekł. *Miłośćiwy Krolu* Ráchel owieczká. Owieczka nalepszy żony konterfet.

Pauper nihil habebat omninò præter ouem vnam paruulã, quàm emerat, & nutrierat, & quæ creuerat, apud eum cum filiis eius simul, & de pane illius comedens, & de calice eius 2. Reg: 12.

 bibens,

bibens, eratq; illi sicut filia. *Vbogi zgołá nic nie miał oprocz owce iedney máluczkiey, ktora był kupił y wychował, y ktora wzrostá v niego pospołu z synmi iego, chleb iego iedząc, y z kubká iego piiac, y byłá mu iáko corká.* Co sie tam przeznaczyło figurą/ tu śię okázáło sámą rzeczą.

PARVVLA ERAT *Máluczka byłá.* Bo lubo z vrodzenia wysoka/ z przymiotow znamienitá/ w kleynoty y ozdoby zámożna/ przećie iák PARVVLA nie poważna/ od służebnych rożna tylko stanem nie vmysłem. Pámietáłą ná przestrogę Złotoustego Doktorá. Quisquis gradus propriæ celsitudinis amat, humilitatis cultum in moribus diligentissimè teneat, nam qui ab humilitatis operibus recedit, à dignitatis fastigio tumoris pondere cadit. *Kto śię wstopniu swey wysokośći kocha, niech w obyczaiách pokory sposob trzyma; Bo kto śię pokory zabáw zbrania, ten od honorow wyniosłośći ćieżárem buty vpada.*

Przymioty małżonki dobrey.

1.

Chrys: in poli rat: lib: 3.

EMERAT EAM. *Kupił ia.* Kupiona owieczká nie moneta ále praca/ kupiona nie iáko Dyná od Sychemá/ ále iáko Ráchel od Jákubá/ ábo rzekę nie kupiona/ lecz z niebá właśnie spuszczona. Domus & diuitiæ à parentibus dantur, à Dño autem vxor prudens. *Dom y Bogáctwo rodźicy daia, Pan Bog lepák madrą żonę.*

2.

Pro: 14.

CREVERAT IN DOMO EIVS. *Vrosłá w domu iego,*
O tuć sie Nathánie sprzećiwie; nie vrosłá w domu
Sápiezynskiem/ bo áni sie sámá w lećiech w tym 3.
TRICLINIVM pomnożyłá / áni fámiliey rozkrzewiłá/
w ktorą weszłá; chybáby ták/ że vrosłá wzrostem
Pauliny/ o ktorey Hieronym S. pisze Creuerat non Hieron: Ad Paulin:
annis sed palmis, non numerositate dierum sed operum,
non ætate sed integritate, statura eius assimilata est palmæ,
Vrosłá nie látámi ále palmámi: nie liczbą dniow ále vczynkow: nie wiekiem ále státkiem; wzrost iey przypodobány iest pálmie, ktora sie y
pod ćiężárámi gospodárskiemi nie nákłoniła/ y żyznośćią máłżeńskich owocow zákwitłá/ onych mowie owocow/do ktorych od Wielmożnych dobrodzieiow y dozorcow powod y przykład wzięłá /iáki też kiedyś Sará Corká Raguelowá wzięłá od
rodzicow. Osculati sunt eam, & dimiserunt eam: monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum & seipsam irreprehensibilem exhibere. *Viawszy ią rodźice pocáłowáli y puśćili w droge, vpomináiąc ią, áby czćiła świekry, miłowáłá męża, rzadźiłá czeladź, dom spráwowáłá, á sámá śiebie záchowáłá bez przygány.* To oná wszytko rzeczywiśćie wypełniłá. Swiádcz małżonku/ iákaś znał po niey miłość/ posłuszeństwo/ y vczćiwość! świádczćie powinni iákaśćie iey k sobie Tob: 10.

 zná-

ználi ſkłonność/ świádcz czeládko iákaś miáłá od
niey opátrzność/ świádczćie ſłużbiſte / iákiśćie od
niey miáły dozor/ ćwiczenie y opátrzenie.

De Pane Eivs Comedens, Et De Calice Vno Biben-

4. *Chleb iego iedząc, y z kubká iednego piiąc.* O
święta zgodo! ná ktorą ſam Bog lubo ma innych
dość vćieſznych widokow/ rad ſerce y oko obraca.
In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram
Deo & hominibus: concordia fratrum, amor proximorum,
vir & mulier bene conſentientes. *We trzech rzeczách
v podobáło śie Duchowi memu, ktore śie podobáią
przed Bogiem y przed ludźmi, zgodá bráćiey, á mi-
łość bliskich, y mąż y niewiáſtá dobrze śie z ſobą
zgádzáiący,* Kedyż te znáć bárziey zgode iáko v
ſtołu? Literis colludunt mens & menſa; vna mens vna
menſa. Leo Bizáncius będąc poſłem do Atheńczy-
kow záżył przedmowy tákiey. Eſt mihi vxor me tri-
plo craſſior, tamen vna menſa capit ambos cùm eadem vo-
lumus; ſed cùm diſſidemus, integra domus vix nos capit.
*Mam żone trzy rázy nád śie mieżßa, przećie śię
v ſtołu iednego zmieśćimy, kiedy ná iedno zgodnie
przypádamy; á kiedy śie nie zgádzamy, we wßy-
ſtek śie dom nie zmieśćimy.* Wy ktorzyśćie śie temu
ſtadłu przypatrzyli/ lepiey o tym niżli ia powiecie/
iáko miedzy niemi wielka plużyłá zgoda! żadne dif-
ferentie miedzy niemi nie záchodziły/ nie mowię

Zgoda w małżeńſtwie, iáko śię Pánu Bogu podoba.

Plutarch:

w ſto

w słowiech/ále áni w wolách/ áni w myślách/ iedná ie tylko śmierć rozłączyłá.

Nathánowa owieczká nie tylko v iednego stołu śiádáłá/ ále y iednegͦ chlebá/ iednego kieliszká z Vryaszem záżywáłá. Záleczá sie tu wam małżonkowie y społeczność y oszczedność; czego zażywa mąż tego y żoná/ to społeczność: iednego kieliszká mąż/ iednego y żoná/ to oszczedność: gdzie to oboie nie bedzie/ vpewniam wątku nie stánie/ przyidzie *ad mensã fortunæ*, przyidzie grác to włoczkámi/ to wioskámi/ to żeninemi kleynotámi/ á co gorsza opráwámi y wiánámi/ przyidzie met/ po wszytkim wnet.

Maćie w kleynotách Szlacheckich herb ieden PP: Holubow/ Száchownice. W helmie białagłowá tásta zwiazána głowe máiaca. Nie mam czásu poczatku tego herbu wywodźić/ pytam tylko: czemu tá głowe wiąże? bo krew ćiecze: czemu krew ćiecze? bo/ kiedy ia w warcaby ograno/ száchownica vderzono. o bárzo ograno/ kiedy iey wiáno przegrano/ musisz niebogo głowe związáć. Woła ná tákie Izáiasz, Væ qui ponitis fortunæ mensam, & libatis super eam, *Biádá ktorzy stáwiaćie stoł fortunie, y ofiáruiećie ná nim.* O nie tákie to stadło było/ ále tákie iákie Cassiodorus opisał. Iacob & Rachel quasi iugales: Rachel quod è domo habebat, augebat, Iacob in baculo vno exierat, in duabus turmis

Paprocius de stemmat: Polonor:

Isa 65.

Casidor in Epistol:

redibat. *Jákub y Ráchel byli iák pará wołow podiárzemnych, Ráchel co z domu miáłá pomnáżałá: Jákub o kiiu z domu wyßedł, á z dwiemá hufcámi w dom śie wroćił.* A dla tego temu Jásnie Wielmożnemu Jákubowi Rachel erat ſicut filia: *Ráchel, byłá iáko corká.* Kochał śie w niey nie tylko iáko w małżonce ále iáko w iedyney corce; iáko Booz w ſwoiey Rućie/ ktora też corka názwał. Benedi-

Ruth: 2. cta es á Domino filia. *Błogosłáwionáś od Páná corko.* miłował iáko corke / zdobił iáko corke. Quantum

Heronym: ipſa dabat de moribus, tantum illi dabatur de monilibus. *Jle oná dawáłá z obyczaiow tyle iey dawáno z kleynotow.*

Patrzże iuż Jásnie Wielmożny Márßałku co śie z owieczka twoia dźieie! gorzey niżli z Berſábea. Támte porwał Dawid; lecz nie tylko zoſtáwił żywa: ále y vczynił Krolowa: te śmierć ták porwáłá że iey z dußa y tytuł ſwoy Márßałkowſki wydárłá. Dekretował Dáwid/ dekretuy káżdy z Dáwidem/ kto te ßkode rpátruieß! Ouem reddat in qua-

2. Reg: 12. druplum. *Owce niech wroći we czwornáſob.* O bárzo śmierć głucha tego ſłucha / z ktora kto o ßkodách mowi/ ſłowá tráci. A by też dobrze y ſłyßáłá/ o bárzoby śie vżyć dała! kośći ma/ ſercá nie ma; ni wnetrznośći/ ni litośći. Dáley Rachelo dáley/ czeka ćie oſtátnia ćiemna ſtáncá. *TRZE-*

TRZECI TYTVŁ.

Od Smierći ßczęśliwey

TITVLVS MONVMENTI

TYTVŁ GROBOWY.

TRzećia świátá náßego stáncá/ iest do noclegu mieysce/ ktore ná trzećiey częśći kámieniá grobowego Iákub Ráchelí wyrysował. Tu obraz vmieráiącey małżonki swey przy ássistentiey synow dwunastu wyrzezał/ á pod nim ćiáło martwe głęboko zákopał. Pátrzę onych tytułow zacnych ábo od vrodzenia/ álbo od dignitárstwá/ gdźie sa? nimáß; były/ nimáß. Pierwße ią tylko przywitáły/ ále sáme w sieni zostáły TITVLI ATRII. *Tytuły śienne.* Drugie ią częstowáły/ ále do noclegu áni weyrzáły. TITVLI RECLINII. *Tytuły stołowe,* iák te/ ták támte dobra noc dáły/ nisko sie vkłoniły/ názad sie wroćiły/ Ráchele czcza zostáwiły. Homo cùm interierit, non sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius. *Człowiek kiedy vmrze, nic z soba nie weźmie.*

Rożno się známi tytuły obchodzą przy śmierći

Psal: 48.

E Miko-

Miłościwi PP. o iák się koncepty o tytułách y godnościách z rzeczą mienią! ktożby rozumiał że owe Xsiężyce/ owe gwiazdy/ owe Jásne oświecenia/ nie vstáwicznie ná niebie wászym Szláchecktim świecić miały! áliści owo Eclipsim cierpią/ álbo ná inszym Horyzoncie innym pozostáłym świecą. Wiec kiedy was po koniách rospostárte/ po márách rozwieszone do grobu prowádzą/rozumiałby kto/ że sprzyiáią! nie sprzyiáią/ ále ná wiekszy żal wgrob wtrácáią. Przyćiągnął Dáryusz do Tátar/ obywátele wypráwili do niego posły z podárkámi/ z myszą/ z strzáłámi/ z ptakiem/ y z rybą. Dáryusz rozumie/ że mu Tátárzy chcą hołdowáć; że przez mysz oddáią ziemie/przez rybe wode;przez ptáká konie/przez strzały siebie; áliści mu poseł rzecze. O Persæ, aues monent vt auoletis, mures vt terram subeatis, pisces vt in aquas insiliatis, secùs remeabitis his sagittis confecti. *O Persowie ptacy vpomináią, ábyśćie odlatáli, myszy ábyśćie się w źiemie nkopáli, ryby ábyśćie w wody skoczyli, inaczey te was porażą strzały.* Ták ći właśnie ow/ktory iák w podárzu od przodkow wźiął strzały/ miecze / podkowy / mniemał że mu miecze miáły ku obronie służyć od skázy ; áliści owe strzały ná sámego się obrácáią/ podkowy sá-

Herby Szláchec kie przy śmierći vstáią

Bruson. lib. 3. cap. 30.

me-

megoż podepca/pogonia dogoni/orzeł iák Eschy-lá żołwiem rostráci/ á śmierć śie owo w wáßé ozdoby z oßczerstwem ná márách vbiera.

A ták Ráchelo od tych tytułow iák śiennych / ták izdebnych oßukána / ná inße śie w tey stáncy tytuły nie zdobedźieß? zdobedźie. Nápisał Jákub w tey stáncy noclegowey tytuł. Hic est titulus monumenti Rachel, vsq; in præsentem diem. *Ten iest tytuł grobu Ráchel, aż do dniá niniey-ßego.* Wyraź Jákubie ten tytuł? nie wyraża; nic dáley nie nástepuie; To foremna tytuł bez rzeczy! napis ná wierzchu/ pod napisem nic! Ch: Jákub nic więcey nie piße. Bo titulus monumenti *Tytuł grobowy* nie stoi literámi/ ále rzeczámi/ sámeyże Ráchele pobożnemi sprawámi/ ktorych ná grobie nie rysuią; ále w niebie zápisuią.

Gen: 35.

Tytuł grobowy w czym zá-wisł?

Z grobu S. Bulgaryi Kremońskiego Książeciá małżonki/ wyrost cedrowy pniak; z pniaká wyrosły płonki drzewá troiákieg:bálsamo-wá; tá znáczyłá iey pobożność: oliwna; tá znáczyłá iey nád vbogimi litość: kupressowa; tá znáczyłá śmierći ßcześliwość/napis Hic cippus, ibi typus. *Tu grobek, tám nagrobek.* A godźiß śie stosowáć z dawnemi/ świeżey cnoty wizerunki? tákieś wła-

Histor: Eccl. Tripart:

śnie troiákie troiákiey cnoty figurálne symbolum/ nád tą przezacną Heroyną vpátrzycie/ iesli pámięći wáżę ná iey pobożny żywot / y ná świątobliwą śmierć obroćićie. Abowiem ono iey gorące nabożeństwo/ kiedy ná káżde święto Páná JEZVSOWE/ y iego Rodzicielki/ y
Nabożeństwo Iey Mośći Pániey Márszałkowey
y Swiętych swoych Pátronow/ zwłaszczá Michálá S: Fránćiszká S. spowiedzią sie spráwiwszy do niepokalánych táiemnic ćiáłá y Krwie Páńskiey z skruchą przystępowáłá; kiedy przenaświętszey ofiáry co dzień/ á często y ná ziemi pokornie klęcząc nabożnie słucháłá; kiedy bráctw dobrowolnie przyiętych/ Rożańcá/ szkáplerzá/ Fránćiszká S. powinnośći dla vczestnictwá zasług y odpustow pilno pełniłá; kiedy słowá/owszem nátchnienia Bożego żárliwie słucháłá/záwziętą z niego gorącość czytániem ksiąg nabożnych ku pożytku pomnażáłá; kiedy z skłonnośći niewymownego áffektu ku Naświętszey Pánnie w soboty ná cześć iey/ od lat piąći záczawszy/ pośćiłá; wigilye iey/nic nie iedząc áni piiąc obchodźiłá/ rożańce/ koronki/ á zá sámeyże tey Pánny (iáko spowiednik zeznawa) nápomnieniem/ ná káżdy dźień trzy rázy. O gloriosa Domina, tákże Litánie/ iák pewną pensią oddawáłá; kiedy często do Kośćiołá iey

Zuro-

Zurowickiego/ ná czás y pießo chádzáłá: ono/ mowie/ iey ták gorace nabożeńſtwo/ á co było innegó/ iedno płonká iákas bálſamowa: ktora ſwym wdzięcznowonnym zápachem niebo rozweſeláłá/ á przykładna wdzięcznoſćia ſercá pátrzących zwłaſzczá domowych nápełniáłá. Wiec iż bálſam nárzynáią/ aby ſok płynął przyiemnieyßy: ták y oná łáncuſzkiem drotowym ćiáło ile w poſt wielki we ſrzody/ w piątki/ y w ſoboty dręczyłá/ áby ſoku krwie y zbáwiennych łez zá grzechy dobyłá; płonká Bálſamowa/ ále płonká w pniak Cedru niebieſkiego wßczepiona/ bo vſq; in præſentem diem trwa/ ſkázy nie zna Charitas nunquam excidit. *Miłość nigdy nie wypada.* Awá hic cippus, ibi typus. *Tu grobek; tám nágrobek.* Nápiſano iey w niebie złotemi literámi tytuł. Balſami non mixti odor eius: *Bálſamu nie mießánego wonność iey.* 1. Cor. 13. Eccl. 24.

Owo zás iey miłośierdźie nád niedołężnemi! kiedy codzień iálmużne dáwałá; kiedy wdowy/ śieroty opátrowáłá; kiedy ßpitale obſyłáłá; kiedy w wielki czwartek vbogim ſłużyłá/ kármiłá; kiedy domom Bożym ozdoby obmyſláłá/ ſługi ich obdarzáłá/ á co innego było/ iedno oliwna płonká/ ták iáko y pierwßa w pniak cedru nieſkáżitelnego wßczepiona: bo vſq; in præſentem diem, *do dźiśieyßego* Miłośierdźie iey.

ʃzego dniá trwa/ ſkázy nie vzna. Eleemosyna gratiam hominis quasi pupilla conseruabit, & postea resurget, & retribuet retributionem vnicuiq; in caput ipsius. *Jálmużná láske człowiecza iak zrzenice záchowa, á potym wstánie, y wyleie káżdemu zápłáte ná głowe iego.* Záiſte Hic cippus, ibi typus. Nápiſano iey w niebie tytuł złotemi literámi. Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocauit Dñs nomen eius. *Oliwa obfita, piekna, owocna, śliczna, nazwał Pan imie iey.*

Eccl. 17.

Ierem: 11.

Smierć iey świątobliwa.

Owá náwet ſzcześliwa śmierć/ ktora rzadko y ludzie zakonne potyka/ kiedy iey śmiele w oczy záyrzálá/ ná poczatku záraz oſtátniey choroby o mſza proſząc y ná wola sie Boſka puſczáiac/ kiedy tygodniem przed śmiercia ſpowiedz doży wo tna z ſkrucha y z płáczē vczynilá/ y znowu dla wiekſzey pewnośći powtorzyłá/ á zá káżda ſpowiedzia Náświetſzym sie Sákrámentem ciáłá y krwie Jezuſowey ſpráwiłá; á trzeći raz po trzećiey ſpowiedzi czterema godzinámi przed ſkonániem tymże sie chlebem Anielſkim ná droge pośilitá/ oleiem świetym ku biegowi w kray dáleki vmocnilá: kiedy Jego Mśći Páná Márſzálká małżonká ſwego ieśli w czym nieopátrznie obráźilá/ Jey Mśći Pániey Márſzálkowey nadworney obecney zá

máćie-

máćierzyńſkie wychowánie / zá ćwiczenie / zá wßelką opátrzność do ſtanu ſwe° Pánieńſkiego y małżeńſkiego należącą dźiękowáłá; tylko tego ſerdecznie żáłuiąc/ że dobrodźieyce ſwoiey łáſk nie odſłużyłá/ y od ſłużenia nápotym okázyi poſtrádáłá; á też rowną zá wßytkie dobroczynnośći dźiękę Jego Mśći Pánu Márßałkowi nadwornemu odległemu pod ow czas dobrodźieiowi przez vſtá Jey Mśći przeſłáłá/ y rowny żal ſtrony nieodſłużenia oświádczáłá: potym ná crucifix przez godźin kilká pátrzáłá/ męki vkrzyżowanego ná okup grzechow ſwoich záciągáłá/ Aniołom śię świętym zwłaßczá Ráphałowi/ y ſwemu ſtrożowi w drogę polećiłá/ od Kápłaná ießcze błogosłáwieńſtwo wziąwßy/ y ná ſumnieniu vbeſpieczenie gromnice dána wźiełá/ duße ſtworzyćielowi w owych práwie słowiech In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum. *W rece twoie Pánie polecam duchá mego* oddáłá. Tá iey ktoram opiſał śmierći ßcześliwość/ á co innego byłá iedno płonká kupreſſowa: ktora śmierći fortunney ſławnym hieroglyphikiem v ſtárożytnośći byłá/ ſámym tylko Monárchom y Monárchyniom ná groby śię doſtawáłá: płonká / ále płonká w korzeń cedru nieſkázitelnego wßczepiona; gdyż Vſq; in præſen-

tem

tem diem trwa/y ſtázy nie vzna. Mors bona (mowi Bernard S) eſt laboris corona, vitæ ianua, felicitatis porta. *Smierć dobra ieſt prać korona, żywotá fortka, beſpieczna ſcześćiá brama.* Awá y tu mowić możem. Hic cippus, ibi typus. *Tu grobek, tám nagrobek.* Nápiſáno iey w niebie tytul zlotemi literámi. Sicut cupreſſus in monte Syon *Jako kupreſſowe drzewo ná gorze Syońskiey.* Nápiſze y ia ná ziemi z Jákubem. Hic eſt titulus monumenti Rachel vſq; in præſentem diem. *Tenći ieſt tytuł grobu Rácheli aż do dńia dziśieyſzego.*

Ecl. 24:

Ná táki ſie tytul/ Miłośćiwi Pánowie / y Pánie ſpoſábiaycie/ ktory záwiſt nie ná chlubnych ſłowách / ále ná známienitych ſpráwách; inne tytuły do wondolu álbo nieprzychodzą/álbo iesli ná koniách roſpiſáne/ po atlaſách roſpoſtárte przyiádą/od wondolu ſie wrácáią: ten tytuł/ ktory pobożne piſzą rczynki/ z wámi zoſtáie / grob wáſz pieczęcią wiekuiſtego kroleſtwá wáruie. Zacnaś z inſzych tytułow Jáśnie Wielmożna Ráchelo; ále z tegoś názacnieyſza / ktorys ſebie zyciem pobożnym ziednálá: tytul to po ktorym ćie w kráiách poznáią wiekuiſtych. Cieżkie nam z tobą rozſtánie/ ćieżkie załoſnemu málżonkowi twoie żegnánie/ćieżka przyiaćiołom krewnym/powinnym z

O tytuł grobowy ſtáráć ſię nay pilniey należy.

wta-

zwłaszczá ktorzy ćie zá corkę mieli/ tá ktora dźiś oddáieß/ ostátnia dobra noc: wßákże to tylko iedno w smutku ku poćieße/ że iáko żywot doczesny w wieczny: ták y tytuł przemiiáiący w trwáły zámieniaß. Co iż tylko pod nádzieią/ á nie pod pewnośćią.
Quis enim nouit sensũ Dñi? aut quis consiliarius eius fuit? 1. Cor: 2.
Ktoż wie zmysł Páński? ábo kto iego był porádnikiem? dźieią się owo zá duße iey modlitwy/ odpráwuią się ofiáry/ oddawáią się iálmużny/ nic się nie opußcza/ co Boska błága spráwiedliwość. Zá co oná wam przez mię dźiękuie/ á do ćiebie dobry IEZV dawco żywotá instáncyą przez te Chrześćiánskie rátunki wnosi / zwłaszczá przez ćiáło y krew błagálną twoię na ołtarzu/ ktorą ręce wielkiego Biskupá oddawáią/ day dußy iey w niebie odpoczynek/ ktorego wybráni twoi z tobą wespoł záżywáią/ y záżywáć będą ná wieki wiekow. AMEN.

